

Remissyttrande över SOU 2021:8 ” En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet ”

Den nationella föreningen ”VA-i-tiden ” bildades 2019 i syfte att företräda fastighetsägare med enskilt vatten och avlopp. Föreningen är den enda i sitt slag som företräder denna målgrupp och kan således anses företräda de 12%, som enligt utredningen har sin dricksvattenförsörjning tryggad genom egen brunn/anläggning.

Vi konstaterar att åtskilliga myndigheter involverats av utredningen i en så för alla livsviktig fråga som tillgång till rent dricksvatten som också enligt FN utgör en mänsklig rättighet. Vatten är grunden till allt liv på vår planet. Vi beklagar att den enskilda VA-konsumenten inte beretts möjlighet att lämna synpunkter under utredningens gång, vilket VA-i-tiden anser innebär ett demokratiskt underskott. Vi känner oss trots detta manade att lämna våra synpunkter på utredningens förslag utifrån vårt perspektiv som nationell förening.

VA-i-tiden noterar på s 46 att utredningen föreslår en ändring i nuvarande vattentjänstlag § 13. Orsaken till detta utvecklar utredningen på s 300 ff att det i 1970-års VA-lag 1970:244 stipulerades att ” så länge en allmän VA-anläggning behövs ska huvudmannen underhålla och se till att den fyller sitt ändamål”.

I Va-lagsutredningen SOU 2004:64 föreslog utredningen en likalydande bestämmelse skulle införas även i den nya vattentjänstlag, som skulle ersätta lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Va-lagsutredningen ansåg att ansvaret för en sådan löpande underhållsskyldighet även fortsättningsvis borde åvila huvudmannen. Bestämmelsen om underhållsskyldighet togs inte med i propositionen av regeringen. Som skäl härför anförde regeringen att den allmänna va-anläggningen naturligtvis ska underhållas och i övrigt ses till, så att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål.

VA-i-tiden tillstyrker utredningens förslag i § 13 att huvudmannens underhållsansvar tydliggörs mot bakgrund av Sveriges stora VA-underhållsskuld uppskattad till 800 miljarder kronor. Detta visar på att huvudmännen, dvs kommunerna inte fullgjort sitt underhållsansvar av de 83 000 km ledningar som finns.

På s 347 skriver utredningen att man anser att tillgången till vatten är god och dricksvatten dessutom relativt billigt för hushållen. VA-i-tiden ifrågasätter detta påstående, då Sveriges grundvattennivåer är lägre än någonsin. Vi har sommaren 2018 i färskt minne med vattenransoneringar från många kommuner. När det gäller kostnaden för dricksvatten vill vi påminna om Nils Holgerssonrapporterna mellan 1996 – 2020, där VA-taxorna i Sverige ökat med 97%, medan övriga konsumentpriser under samma tid ökad med 29 %.

På s 178 konstaterar utredningen att det finns brister i övervakningen från Sveriges sida. Vattenmyndigheterna och Havs-och Vattenmyndigheten har sett att nuvarande övervakning inte tillgodoser de krav som följer av Sveriges rapporteringsskyldighet till EU och övriga internationella åtaganden, som EU:s ramdirektiv för vatten ställer krav på. Europeiska kommissionen har också inlett ett ärende, där man ifrågasätter om Sverige uppfyller kraven i EU:s ramdirektiv för vatten.

VA-i-tiden anser att Sverige måste ha en ansvarig myndighet för vattenfrågorna, då dessa handlar om liv och död och inte som idag är uppdelade på ett tiotal olika myndigheter med delansvar s 147. Vi har även påtalat detta i vårt remissyttrande kring utredningen om " Hållbara vattentjänster ". Vi anser det beklagligt att denna utredning inte valt att föreslå förändringar av Sveriges myndighetsstruktur för värnade om vårt viktigaste livsmedel, vårt dricksvatten.

På s 107 skriver utredningen om kostnader och avgifter för dricksvatten, som beslutas och fastställs av kommunerna själva och i viss fall av separata VA-bolag utan demokratisk insyn från medborgaren. Det finns bruksavgifter och anläggningsavgifter och ska ske enligt självkostnadsprincipen. Vi vill framhålla att intresseorganisationen Svenskt Vatten i sina förslag till VA-taxor i kommunerna uppfunnit ett nytt begrepp nämligen " bostadsenhet " utöver byggnad som fastighetsägaren får betala extra anslutnings-och bruksavgift för. Begreppet " bostadsenhet finns inte i vare sig plan- och bygglag och inte heller i vattentjänstlagen. VA-i-tiden anser att kommunerna inte följer § 24 vattentjänstlagen och därigenom inte tillämpar självkostnadsprincipen vilket vi menar måste förändras.

I utredningen s 144 anges att målet är att kvaliteten på dricksvatten ska vara god och målet är att skydda människors hälsa från alla de skadliga effekterna av alla slags föroreningar av dricksvatten. Sjunkande grundvattennivåer och förekomsten av PFAS i dricksvattnet, Uppsala och Ronneby, samt olika bakterier i dricksvattnet som berörde hela Östersunds kommun är exempel på vad kommunerna inte åtgärdat i målet att få rent och säkert dricksvatten.

I utredningens avsnitt s 311 om vattenläckage framgår att Svenskt Vattens beräknar att 16 % av allt producerat dricksvatten, läs livsmedel enligt livsmedelslagen respektive miljöbalken, inte kommer VA-konsument tillhands för de nio av tio svenskar som är anslutna till kommunalt vatten. Enligt SCB uppgår vattenläckaget till 25%. VA-i-tiden ifrågasätter om Sverige har råd med detta läckage då vi genom klimatförändringarna går mot allt lägre grundvattennivåer. Detta förhållande med läckage finns inte hos enskilda VA-anläggningar.

På s 311 framgår att regeringen ska besluta om en handlingsplan om Sveriges vattenläckagenivåer överstiger EU:s tröskelvärden. Utifrån den uppskattade VA-underhållsskulden på 800 miljarder kr, motsvarande tio försvarsbudgetar, är vår bedömning att Sverige inte kommer att klara EU:s tröskelvärden med de förslag som utredningen lämnar, om man inte avser att förändra nuvarande myndighetsstruktur.

På s 341 skriver utredningen ” till skillnad från det kommunala dricksvattnet som i huvudsak är av god kvalitet i Sverige, så har många enskilda vattenanläggningar en dålig dricksvattenkvalitet. Den samlade kunskapen om dricksvattenkvaliteten är emellertid bristfällig när det gäller enskilda vattenanläggningar. Det går därför inte att uppskatta omfattningen av eventuella hälsorisker på grund av sämre dricksvattenkvalitet i sådana anläggningar ”.

Vi menar att den inledande texten är direkt felaktig. Genom att denna utredning påstår att många enskilda VA-anläggningar har dålig vattenkvalitet, så ger man incitament för kommuner att tvångsansluta fristående fastigheter till det kommunala VA-nätet. Det verkliga skälet är ofta att kommunerna vill ha fler anslutna att dela på underhållskostnaderna för det befintliga kommunala nätet. Genom att låta enskilda fastighetsägare eller grupper av fastighetsägare betala för framdragningsledning av ledningsnätet, så slipper kommunen dessa kostnader, men kan framledes tillgodoräkna sig VA-intäkter från dessa fastigheter.

I själva verket anser de flesta fastighetsägare att de har bra vatten. De som av någon anledning inte är nöjda med sitt vatten har oftast installerat reningsfilter av olika slag. Vid provtagning på enskilda brunnar, så är de vanligaste anmärkningarna ”av kosmetisk karaktär”. Således färg, PH, järnhalt, hårdhet osv. Grävda brunnar uppvisar ofta en förhöjd halt av ofarliga jordbakterier. Det viktigaste är emellertid att det är ytterst sällsynt att människor blir sjuka av sitt eget dricksvatten i jämförelse med kommunalt dricksvatten, kanske beroende på en utvecklad bakterieresistens.

Statens Geologiska Undersökningar (SGU) för ett brunnsregister, som dock bara omfattar en mindre del av Sveriges brunnar. På fråga till SGU om hur många som blir sjuka av sitt eget dricksvatten svarade SGU ”troligen en handfull”. Detta ska ställas i relation till att de 12 % utgör 1,2 miljoner människor. Det är betydligt fler, som årligen får besvär från det kommunala dricksvattnet då kommunen måste gå ut och uppmana sina invånare att koka vattnet.

VA-i-tiden har dåliga erfarenheter av ogrundade påståenden i statliga utredningar, där dessa sedan återupprepas av olika tillsynsmyndigheter. Således har i SOU 2018:34 ”Vägar till hållbara vattentjänster” presenterats siffror som tolkats att ”de 10% av befolkningen som har eget avlopp står för lika stor del av föroreningen av sjöar och hav som de 90 % som har kommunalt avlopp. Denna uppseendeväckande tolkning har man kommit fram till genom att bortse från den naturliga markretentionen. Alla enskilda avlopp mynnar i fast mark där växtligheten kan ta hand om näringsämnen, medan alla kommunala avlopp mynnar ut i något vattendrag. Vid en antagen 90%ig rening av avloppsvattnet innebär detta, att av den en miljon människor som bor i Stockholmsområdet, så urinerar 100 000-tal människor dagligen direkt ut i havet- eller Mälaren, där man kan sedan tar in sitt dricksvatten för rening.

På s 346 skriver utredningen att ca 1,2 miljoner permanentboende och ungefär lika många fritidsboende har enskild vattenförsörjning. På landsbygden är man oftare hänvisad till egna anordningar för såväl vattenförsörjning som avlopp, vilka fastighetsägaren själva ansvarar för.

På s 343 under rubriken krisberedskap och olyckor skriver utredningen att det inte finns något behov av ändring av gällande lagstiftning inom området. Föreningen VA-i-tiden menar dock att skyddet för enskilda vattentäkter måste stärkas. Den övergripande ambitionen tycks vara att allt ska centraliseras och därigenom bli mer sårbart ur beredskapssynpunkt, vilket är mycket olyckligt. Ett cyberangrepp mot VA-anläggningar i Stockholm liksom övriga kommuner får förödande konsekvenser för invånare anslutna till det kommunala VA-nätet. Jämför cyberattacken mot COOP sommaren 2021 och cyberattacken mot Kalix kommunen december 2021.

En enskild VA-anläggning på landsbygden ser ofta ut så här: En elektrisk pump som förser fastigheten med vatten. Men ovanpå brunnen finns också en handpump, som i händelse av långvarigt strömavbrott kan förse såväl den egna familjen, som kanske ett 50-tal andra familjer med grundbehovet av dricksvatten, som människan bara kan vara utan i högst tre dygn för att klara livhanken.

Avloppsfrågan är ofta löst genom att avloppsvattnet av självtryck rinner till en slamavskiljningsbrunn och sedan vidare till markretention. I händelse av strömavbrott kan man bära in vatten i hink och hålla i toastolen eller använda handdisk, och avloppet fungerar således normalt. Vi får aldrig bortse från risken att centrala lösningar blir saboterade/utslagna i en kris-och krigssituation. VA-i-tiden yrkar att resultatet av utredningen lyfter fram och tydliggör värdet av alla enskilda VA-anläggningar.

Vi menar att enskild vattenförsörjning är miljömässigt överlägsen den kommunala. Vi är helt införstådda med att den storskaliga försörjningen av dricksvatten kräver andra lösningar än vår småskaliga. Samtidigt är det inför framtiden viktigt att vi inte bygger in oss i ohållbara lösningar.

Även landsbygden måste i framtiden förhålla sig till nya lösningar.

Sammanfattningsvis anser föreningen VA-i-tiden att utredningens förslag inte löser de problem vi har i Sverige med att få god tillgång till dricksvatten av god kvalitet.

För föreningen VA-i-tiden

Lars-Göran Carlsson
Ordförande

Kopia av remissyttrandet har också skickats till MSB-Myndigheten för samhällsberedskap